

צינור גז מישראל לאירופה? לא כל כך מהר

גבריאל מיטשל*

דצמבר 2018

שר האנרגיה, המים והתשתיות הלאומיות, יובל שטייניץ, הודיע כי ממשלות ישראל, יוון, קפריסין ואיטליה הגיעו להסכם על להקמת צינור שיוביל גז טבעי מישראל לשוק האירופי. מימוש פרויקט רב-לאומי בקנה מידה גדול שכזה בתחום האנרגיה מחייב אומנם שיתוף פעולה מדיני רם-דרג, אבל ישנה גם נקודה בה הפוליטיקאים צריכים לזוז הצידה ולפנות מקום ליזמים, תאגידים ומהנדסים שיקבעו את ההיתכנות המסחרית והטכנית של הפרויקט.

ישראל, קפריסין ויוון הפגינו לאורך זמן התעניינות בשיתוף פעולה סביב פרויקט שאפתני של צינור תת-ימי שיספק גז ישראלי וקפריסאי לאירופה. מאז שנת 2011 נפגשו ראשי שלוש המדינות על בסיס קבוע, ואף חתמו על מזכר הבנות בו התחייבו לשתף פעולה בעתיד בתחום האנרגיה (בנוסף לתחומים אחרים), אם וכאשר ייווצרו התנאים המתאימים לכך. מעורבותה רחבת-ההיקף של איטליה במגעים אלה רק מוסיפה לתחושת ההתלהבות הכללית סביב צינור הגז שאולי יונח במזרח אגן הים התיכון (ושמכונה צינור ה-EastMed).

ואולם, אין כל ודאות שהחזון יהפוך למציאות, גם כשהממשלות מסכימות ביניהן על כך וגם כשהאיחוד האירופי מתחייב לשלם 100 מיליון דולר עבור בדיקת היתכנות. זהו סכום שנשמע גבוה למדי, אך בהשוואה לעלויות ההקמה של הצינור, שמוערכות ב-7 מיליארד דולר, זו טיפה בים. עיקר הדיון סביב צינור הגז עוסקת בשאלת הכדאיות המסחרית שלו. נכון להיום, חברות כמו נובל אנרג'י וקבוצת דלק נחלו הצלחות דווקא בעסקאות גז קטנות יותר בין ישראל לשכנותיה המידיות. ההחלטה לייצא גז ישראלי למצרים, למשל, מעידה על ההיגיון בחתירה לפרויקטים בקנה מידה מוגבל יותר, שעושים שימוש בתשתיות קיימות. לעומת זאת, בניית צינור ה-EastMed – שצפוי להיות הצינור התת-ימי הארוך בעולם – מצריכה לא רק השקעה ושותפות בין תאגידים מרובים, אלא גם סבלנות לצעוד במסלול ארוך, שאפתני ומסוכן יותר. חברת הגז והנפט האיטלקית Eni, שמפתחת רבים ממאגרי הנפט של מצרים וגם משקיעה במימי קפריסין, עשויה להיות השותפה האידאלית לפרויקט כזה, אולם אין אינדיקציה לכך שהיזמים מסכימים על כדאיות הצינור או על לוחות הזמנים לבנייתו.

אם תחליט לבסוף קבוצה של תאגידים להשקיע בצינור ה-EastMed, יהיה על חברי הקבוצה לגלות נחישות לנוכח האתגרים ההנדסיים הצפויים מהנתיב המוצע לצינור, שינויים בשוק האנרגיה העולמי (שעלולים לבטל זמנית את ערכו הכלכלי של הצינור), וכן עיכובים שצפויים לקרות בהוצאה לפועל של מיזם בסדר גודל כזה. הרי רק כדי לחבר את שדה תמר לחופי ישראל, בצינור צנוע באורך של 90 ק"מ, נדרשו ארבע שנים. לכן, הציפיה שצינור באורך 2,200 ק"מ יבנה בלוח זמנים דומה היא שאפתנית. כל עוד יש אפשרויות קצרות וזולות יותר לייצוא הגז, אין ודאות שניתן יהיה לגייס עבור צינור ה-EastMed את ההשקעה הכספית המינימלית שדרושה לשם ביצוע הפרויקט.

זה לא אומר שהשר שטייניץ אינו פועל נכון בניסיונותיו לקדם את הפרויקט. אחרי הכל, ישראל חתמה על הסכמי ייצוא גז לירדן, מצרים והרשות הפלסטינית. בשוק האנרגיה, שנעשה תחרותי ומגוון יותר, יש לייצר כותרות על מנת למשוך השקעות (ב-5 בנובמבר האריכה ישראל את המכרזים לרשיונות חיפוש מול חופיה), ושטייניץ פועל לעשות כן. ובכל זאת, ההצעה שנתן ב-24 בנובמבר התאפיינה בחוסר רגישות. "במשך עשרות שנים, הוא טען, התלוננו על השפעתן של מדינות ערב על אירופה בגלל הנפט והגז שברשותן. ייצוא הגז לאירופה ימתן את ההשפעה הזו במידה מסוימת ויהווה משקל נגד לכוח הערבי".

* גבריאל מיטשל הוא עמית מדיניות במכון מתוים ודוקטורנט ליחסים בין-לאומיים באוניברסיטת וירג'יניה טק שבארה"ב.

מבחינה היסטורית, אכן הייתה למדינות שמייצרות נפט השפעה בינלאומית מוגזמת (ובמיוחד בקשר לסכסוך הישראלי-ערבי) בשל תפקידן המרכזי בשוק האנרגיה העולמי. ואולם, רבות ממדינות אלה מפתחות כיום קשרים אסטרטגיים עם מדינת ישראל. שטייניץ מתעלם ככל הנראה מהעובדה שבעיניים אירופיות, היתרון בבניית צינור ה-EastMed הוא בגיוון מקורות האנרגיה של אירופה תוך צמצום ההשפעה הרוסית, ולא דווקא הערבית. יתרה מכך, טענת השר התבססה על ניתוח השפעת משק האנרגיה על הרמה המדינית, תוך התעלמות משאלה מעניינת יותר עבור הציבור בישראל – כיצד ישפיע צינור ה-EastMed על הכיס הפרטי?

הקמת פרויקט תשתיתי נרחב שיספק גז ישראלי לאירופה יהיה הישג היסטורי, שיחזק שותפויות מדיניות וכלכליות שנחוצות לשגשוגה של ישראל. ואולם, אין משמעות הדבר שהצרכן הישראלי הממוצע ירגיש הבדל כאשר יקבל את חשבון החשמל החודשי שלו. ממשלת ישראל צריכה לעשות מאמץ גדול יותר להסביר לאזרחי ישראל מדוע תמיכה בפרויקט צינור ה-EastMed משרתת את האינטרס הציבורי. היעדר מאמץ שכזה עלול לגרום לגל של מחאות, בדומה למחאות שהיו נגד מתווה הגז הראשון. לאור העובדה שמסקנות בדיקת ההיתכנות במימון האיחוד האירופי צפויות להתפרסם כבר ב-2019, ממשלת ישראל צריכה כבר כעת לתת מענה לשאלות הגדולות שקשורות למדיניות האנרגיה של ישראל.